

סקר בקרב אימהות לילדים צעירים: החוויה, הצרכים והמענים

(בדגש על אימהות שבן זוגן בצבא כעת)

ברוך רוזן, ליאור בסרמן, יואה שורק, ברכה ברלין

מאייירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל

רקע: כ-300,000 חיילי מילואים גויסו בתחילת אוקטובר 2023 במסגרת מלחמת "חרבות ברזל". בשבוע הראשון של המלחמה, בתי הספר בכל רחבי הארץ היו סגורים, וגם חודש אחר פרוץ המלחמה עדיין לא הייתה שגרת לימודים במקומות רבים בארץ. בכל רחבי הארץ, ובמיוחד בדרום, נשמעו אזעקות והתרעות לעיתים קרובות, הקוראות לציבור לעבור למרחבים מוגנים.

לאימהות לילדים צעירים אשר בן זוגן או בת זוגן¹ גויס/ה למילואים יש תפקיד מפתח בהתמודדות עם מצב מורכב ומאתגר זה. כ-100,000 אימהות לילדים צעירים, בכל רחבי הארץ, נדרשות כעת להיענות לצורכי הילדים והבית, ולהתמודד עם חרדות ופחדים שלהן ושל ילדיהן שעולים כתוצאה מהמצב. כל זה לצד חששות לשלום בן זוגן. חלק גדול מהאימהות גם עובדות.

קיים מידע אנקדוטלי על צרכים משמעותיים ומגוונים של קבוצה זו באוכלוסייה, כאשר חלק מהצרכים מאפיינים גם אימהות שבני זוגן אינם נמצאים בצבא כרגע. אך עד לביצוע מחקר זה היה חסר מידע שיטתי בנושא.

מטרות המחקר:

1. לבחון את החוויה, ההתנסויות והצרכים של כלל האימהות לילדים צעירים (מתחת לגיל 13), לבחון את המענים שקיבלו ולאתר את הצרכים שטרם קיבלו מענה.
2. להשוות את הממצאים בין:

- אימהות יהודיות עם בן זוג אשר משרת כעת בצה"ל
- אימהות יהודיות עם בן זוג אשר אינו משרת כעת בצה"ל

שיטות: המחקר התבסס על סקר פאנל מקוון שנערך בין ה-26 באוקטובר ל-2 בנובמבר, תקופה החופפת במידה רבה לשבוע הראשון של הכניסה הקרקעית של צה"ל לעזה.

בשלב הראשון של איסוף הנתונים תושאלו 595 אימהות שהיוו מדגם ארצי מייצג של כלל האימהות לילדים צעירים (בכפוף למגבלות של חברת הפאנל). קבוצה זו היוותה את המדגם הבסיסי של המחקר, ושימשה את צוות המחקר למימוש מטרתו הראשונה של המחקר.

במדגם הבסיסי היו רק 66 אימהות יהודיות לילדים צעירים אשר בן זוגן בצבא, ולכן הוא בלבד לא יכול היה להוות בסיס לאומדנים מהימנים לקבוצה זו ולמימוש מטרתו השנייה של המחקר.

¹ בהמשך תקציר זה כל אזכור של בני זוגן של האימהות מתייחס גם לבנות זוגן של האימהות.

לכן, בשלב השני של איסוף הנתונים השתמש צוות המחקר בשאלות סינון כדי לזהות ולתשאל עוד 334 אימהות יהודיות לילדים צעירים אשר בן זוגן משרת כעת בצבא.² שני השלבים יחד אפשרו להרכיב מדגם מיוחד למימוש מטרתו השנייה של המחקר והוא כלל 403 אימהות יהודיות שבן זוגן מגויס ו-341 אימהות יהודיות שבן זוגן אינו מגויס (סך הכול 744 אימהות).

ממצאים עיקריים:

1. ממצאים בנוגע לכלל האימהות לילדים צעירים

ככלל, אימהות לילדים צעירים עוברות תקופה מאתגרת מאוד. רבות מהן דואגות, חוששות ומתוחות בנוגע למגוון תחומי חיים. הדאגה הבולטת היא דאגה לילדים: 93% מהאימהות דיווחו שהן דואגות במידה רבה או רבה מאוד לילדיהן. יותר מ-40% מן האימהות דיווחו על קשיים רבים או רבים מאוד במצבים שונים כמו היעדר שגרה (69%) ודרישות מהעבודה (55%). 41% מהאימהות השכירות עובדות רק מהבית, כ-60% עובדות פחות שעות מהרגיל וכ-20% התבקשו על ידי המעסיקים שלהן לבצע משימות שלא יכלו או לא רצו לבצע. כ-30% מהאימהות דיווחו על קבלת סיוע כדי להתפנות לצרכים האישיים שלהן. בנושאים האחרים שנבדקו, שיעור האימהות שדיווחו על קבלת סיוע היה כ-10%. יחד עם זאת, לא מעט מהאימהות היו מעוניינות לקבל סיוע נוסף. הסיוע הבולט ביותר הוא סיוע כלכלי (20% מהאימהות).

2. ממצאים מההשוואה בין שתי הקבוצות

ברבים מהנושאים שנבדקו נמצא דמיון בין האימהות היהודיות שבן זוגן בצבא ובין האימהות היהודיות שבין זוגן אינו בצבא. יחד עם זאת, הרבה יותר אימהות שבן זוגן בצבא דיווחו על מידה רבה מאוד של תחושת בדידות (21% לעומת 10%) ועל דאגה לבן הזוג (47% לעומת 28%). שיעור גבוה מהן גם דיווחו על קושי רב מאוד בדאגה לצרכים האישיים שלהן (31% לעומת 17%). אולם, האימהות שבן זוגן בצבא כבר מקבלות סיוע רב יותר ברוב הנושאים שנבדקו, כולל סיוע בטיפול בילדים (38% לעומת 14%), פינוי זמן לצרכים האישיים שלהן (52% לעומת 30%) וסיוע בהכנת ארוחות (22% לעומת 5%). כשנתבקשו לציין את התחום שבו הכי חשוב להן לקבל סיוע, האימהות שבן זוגן בצבא הדגישו פחות תמיכה כלכלית, ונתנו יותר משקל לסיוע בביצוע משימות שונות כגון סיוע בפעילויות פנאי לילדים וסיוע במטלות הבית.

מסקנות והמלצות:

- אימהות לילדים צעירים, ובמיוחד אלו מהן עם בן זוג בצבא כעת, עוברות תקופה מאתגרת ביותר
- רבות מהאימהות מקבלות סיוע משמעותי מידידותיהן ומבנות המשפחה שלהן, אך האימהות עדיין מתמודדות עם אתגרים במגוון תחומים
- מעסיקים, רשויות מקומיות, ארגונים וולונטריים ומשרדי ממשלה יכולים לעשות יותר כדי לסייע לאימהות, דבר שהוא קריטי לחוסן הלאומי והחברתי שלנו. המלצות ספציפיות לגופים אלו מוצגות [כאן](#).

² לצורך מחקר זה, "משרת כעת בצבא" כולל שירות בקבע, בסדיר, במילואים בעקבות צו 8 ובמילואים ללא צו 8